

**Nasjonal satsing på vurdering for læring
(2010-2014)**

VARIASJON OG ØKT BEVISSTHET

**Oppsummering av skoleeieres
underveisrapporter i pulje 1**

Utdanningsdirektoratet

Mai 2011

Innledning

Denne oppsummeringen baserer seg på fylkesmannsembetenes oppsummering av underveisrapporter fra til sammen femti kommuner som deltar i pulje 1 i den nasjonale satsingen Vurdering for læring (2010-2014). Kommunene fordeler seg på Oppland, Aust-Agder, Rogaland, Sogn og Fjordane, Sør-Trøndelag og Troms, og de deltar i den nasjonale satsingen fra september 2010 til januar 2012.

Det er særlig to temaer som går igjen i rapportene, og det er *variasjon* og *økt bevissthet*. Variasjon dreier seg om hvor langt den enkelte skole har kommet i utviklingsarbeidet, og om hva lærerne jobber med i klasserommet. Det er også stor variasjon i hvordan skoleeierne har organisert satsingen lokalt. Økt bevissthet henviser til at satsingen har ført til økt bevissthet om læring og om egen og andres vurderingspraksis.

Skoleeierne ble bedt om å rapportere i henhold til en mal som er utarbeidet av Utdanningsdirektoratet. Den videre oppsummeringen følger strukturen i rapportmalen.

Organisering

De fleste kommunene har organisert arbeidet i satsingen Vurdering for læring i nettverk, men nettverkene er satt sammen på ulike måter. Det er tre typer nettverk som går igjen i de fleste kommunene: nettverk for flere skoler innen samme kommune, interkommunale nettverk og nettverk innen egen skole. Det kan være flere nettverk innenfor en og samme kommune og mellom kommunene. I et par regioner er det også interkommunale fagnettverk (for eksempel i norsk, engelsk, kroppsøving). I en region er det opprettet nettverk for skoleledere. Enkelte kommuner har opprettet styringsgrupper og/eller referansegrupper. I de fleste regioner er satsingen organisert i allerede eksisterende nettverk. Skoleledelsen synes å være involvert i de aller fleste tilfellene, mens det varierer i hvor stor grad skoleeier er involvert i selve satsingen. I rapporten er det eksempler på at ressurspersonen bistår skoleeier og skolene i kompetanseutvikling og ledelse, i andre tilfeller er ressursperson ansatt ved skolekontoret. I et par regioner blir satsingen koordinert av pedagogisk senter. Det er også eksempel på at skoleeiere har egne nettverk på tvers av kommunegrensene. Følgende organisering av nettverk og samarbeid er nevnt i rapportene:

- Nettverk i kommuner og skoler
  - Internt på den enkelte skole
  - Mellom skoler i den enkelte kommune
  - Interkommunale (fag) nettverk/samarbeid
  - Skoleeiernivå, skoleledernivå, lærere fra deltakerskoler/deltakerkommuner, skolens prosjektgruppe/utviklingsgruppe
  - Fagnettverk på tvers av skoler
  - Styringsnettverk, styringsgruppe
- Nettverk mellom lærere og ressurspersoner fra universitet
- Prosjektgruppe på tvers av skoler i kommunen med rektor, fagledere, kontaktperson i kommunen og ressursperson

De fleste kommuner har gode erfaringer med å jobbe i nettverk. Spesielt positivt fungerer nettverk som var i bruk før satsingen. Det rapporteres at:

- Samarbeid har medført gode diskusjoner og felles refleksjon over praksis.
- Arbeid i nettverk har bidratt til å styrke tiltakene som er gjort.
- Økonomiske stordriftsfordeler.
- Tilstrekkelig tid til refleksjon i team og fellestid er viktig, men utfordring å sette av tid til dette.
- Viktig med engasjement og deltakelse fra rektor og skoleledelse.
- Svært viktig med nettverk for skoleledere med tema vurdering for læring.

- Nettverk på skoler der tema er forskning på egen praksis oppgis som viktig for den enkelte lærers prosess og for å holde de faglige samtalene og endringstrykket oppe.
- Utfordring å få til nettverk på lærernivå mellom skolene.
- Det er krevende å få til møter på ettermiddagstid.
- Variasjon i kulturen for endringsarbeid påvirker utviklingstakten.
- Dialogkonferanser er en bærebjelke i satsingen.

Mål

Alle skoleeiere forpliktet seg til å lage en plan for satsingen lokalt med mål for skoleeier og for den enkelte deltakerskole. Følgende mål for skoleeier går igjen i planene:

- Felles vurderingspraksis – målrettet lærersamarbeid om vurdering
- Økt bevissthet om vurderingspraksis
- Mer systematisk vurderingspraksis
- Utvikle vurderingsspråk (begrepsavklaringer, begrepsbruk)
- Mer og bedre læring hos elevene (inkl tilpasset opplæring)

Det satses mye på dialog, fellesmøter og samtaler om vurdering i kollegiene (alle eller deler av kollegiet). Dette oppleves som positivt, og mange rapporterer om at lærere opplever satsingen som nyttig og relevant.

På skolenivå bygger de fleste planene på de fire prinsippene for god undervisningsvurdering. Mål og kriterier er særlig fremhevet, og i to fylker er det i tillegg et spesielt fokus på læringsfremmende tilbakemeldinger. I tre fylker nevnes også elevmedvirkning i vurderingsarbeidet

Når det gjelder status i forhold til oppsatte mål beskrives utviklingsarbeidet generelt sett som godt i gang, men at det er lang vei igjen. Mange rapporterer om stort engasjement og gjennomgående rapporteres det om økt bevissthet hos lærere, skoleledere og skoleeiere om vurdering og læring. Deler av vurderingsarbeidet er blitt mer målrettet (læringssamtaler, elevsamtaler, tydelige mål og kriterier). Flere rapporterer om at elevene er trukket mer med i vurderingsarbeidet og at elevene synes mer motiverte av at de får være med på å utarbeide mål og kriterier.

Det er flere som påpeker at skolene og lærerne har kommet ulikt langt i utviklingsarbeidet. Mens noen er godt i gang med nettverk som fungerer, og praksisutvikling som tydelige mål, bedre tilbakemeldinger og elevmedvirkning i vurderingsarbeidet, ser andre ut til å streve med å få nettverkene til å fungere godt og komme ordentlig i gang med systematisk forbedring av praksis.

Vurderingspraksis og vurdering for læring

I rapportmalen ble skoleeiere bedt om å beskrive synlige endringer i lærernes vurderingspraksis så langt i perioden, og hva eventuelle endringer går ut på. Gjennomgående rapporteres det om at det har skjedd endringer i lærernes vurderingspraksis, men det er fremdeles et stykke igjen til målet. Det er stor variasjon i hva slags praksisendringer som beskrives, og følgende punkter omfatter endringene som beskrives i rapportene totalt sett. Det betyr at ingen kommuner eller fylker har registrert samtlige endringer. Endringene som beskrives er at:

Mål og kriterier/kjennetegn

- Læreplanens kompetansemål er nå en integrert del av lærernes og elevenes hverdag, og det er en økt praksis med å utforme og kommunisere tydelige mål og kriterier.
- Elevene blir presentert for eller deltar i utarbeiding av mål og kriterier/kjennetegn. Disse henger ofte i klasserommet, står på prøver, ligger på læringsplattform eller er beskrevet i uke- eller periodeplaner.

Tilbakemeldinger

- Lærerne er mer faglig spesifikke i sine tilbakemeldinger til elevene.
- Praksis har endret seg til en økende grad av systematisk muntlig tilbakemelding.

Elevinvolvering og egenvurdering

- Elevene er generelt mer med i vurderingsarbeidet.
- Det legges mer opp til elevenes egenvurdering enn tidligere.
- det legges til rette for kameratvurdering
- VfL-teknikker prøves ut i et av nettevirket. Eksempler er "two stars and a wish", trafikklys, tommelfinger og fargekort, ispinner eller fotballkort for å få til et "no hands up" klasserom – læringsvennmetoden.

Læreplanarbeid, planlegging, lærersamarbeid etc

- Som en konsekvens av økt bevissthet og fokus på vurdering er det satt i gang revidering av skjemaer og maler for blant annet elevsamtaler og foreldresamtaler.
- Lærere er mer bevisste i begynnelsen og slutten av timene.
- Lærere diskuterer ulik måloppnåelse.
- Endringer i lærerens forberedelser og en økt bevissthet på vurdering som virkemiddel i læringsarbeidet, og tydeligere sammenheng mellom læreplan, undervisning og vurdering.
- Bruk av læringsplattformer har mange steder lettet samarbeidet om og forbedringen av vurderingspraksis.

Foreløpige resultater av praksisendringen som rapporteres av enkelte skoleeiere er at:

- Foreldrene er mer fornøyd når de kjenner kriteriene.
- Elevmotivasjonen øker med graden av involvering.
- Elevene yter bedre når de får vite hva som forventes (kriterier).
- Elevene har begynt å spørre etter kriteriene for arbeid, prøver etc.

Det ble også spurt om skoleeiere så andre synlige tegn på innsatsen i satsingen så langt på skolene og på skoleeiernivå. Totalt sett rapporterer fylkene om at:

- Det er økt engasjement og bevissthet rundt vurderingspraksisen til den enkelte lærer, og på de ulike skolene, ett fylke skriver at svært få er umotiverte for utvikling.
- Diskusjoner om vurdering har endret seg til å bli mye mer konstruktive.
- Det er langt flere pedagogiske drøftinger blant personalet på skolene, både i de formaliserte møteforaene som team- og fellestid, men også i de mer uformelle samtalene blant lærerne.
- Lærerne deler erfaringer og viser frem gode eksempler på fellesmøte og i team.
- Rektor deltar i og overhører mange faglige diskusjoner rundt vurdering for læring.
- Vurdering er et fast punkt på medarbeidersamtalene med lærerne
- Plakat med de 4 prinsippene henger oppe i klasserom og på arbeidsrom.
- I en kommune fremheves det at prosjektet har ulik betydning i barneskole og i ungdomsskoler, der barneskolene er i ferd med å utvikle en vurderingspraksis, men ungdomsskolene jobber med å endre en godt innarbeidet praksis
- En kommune prioriterer oppfølging av prøve- og eksamensresultater som en del av det systemtiske forbedringsarbeidet.
- Deltakelse i prosjektet har mer generelt ført til å skape et felles fokus på læringsarbeidet – og et fylke rapporterer om at i de mindre kommunene har dette smittet over på skoler som ikke deltar direkte i prosjektet.

Skoleeierne ble bedt om å beskrive hva som har vært viktig for å oppnå disse endringene. Totalt sett beskriver skoleeierne at det er viktig:

- Tydelig og deltakende ledelse på alle nivå. Både skoleeier, ressursperson og ikke mist rektor tillegges en avgjørende betydning særlig som faglige pådrivere og for at det blir satt av tid til team- og fellesdrøftinger. Besøk av ressursperson og kommunal rådgiver er med og holder trykket oppe mellom samlingene.

- Felles skolering, ikke minst for å skape en felles forståelse for vurdering og begrepsbruk. En felles teoribakgrunn vurderes i ett fylke som absolutt nødvendig.
- Nok tid for å få til endringer.
- At hele det pedagogiske personalet ved en skole deltar på de faglige samlingene, leser litteratur og bidrar i refleksjonssamtaler.
- At en ekstra ressurs satt av nettopp til dette arbeidet (kommunens ressursperson) - har vært avgjørende for å få fram resultater av satsningen.
- Inspirasjon og faglig input ressursgruppene får på nettverksamlingene.
- Konkrete og gode eksempler.
- At kommuneleddet har vurdering som tema på samlinger og i samtaler med rektor.
- Nettverksarbeid med andre skoler.
- At lærerne og ledelsen ser nytten i dette for elevene, at det fører til læring

Samlet sett skriver skoleeierne at de vil arbeide videre med følgende områder i deltakerperioden:

- Felles forståelse og enhetlig praksis.
- De fire prinsippene (resten av satsingsperioden og etter at den er avslutta)
- Fortsette å jobbe med kompetansemålene og læreplanene i fag, samt å utvikle vurderingskriterier i de ulike fagene (på ungdomstrinnet).
- Se på forholdet mellom kompetansemål, læringsmål, kriterier og læreboka. Hvilken rolle bør/skal læreboka ha?
- Feedback. Hvordan gi gode framovermeldinger? Hvilket språk bruker vi i tilbakemeldingene til elevene? Hvordan unngå "killing feedback"?
- Framovermeldinger og elev- og fagsamtalen.
- Øke elevinvolveringen i vurderingsarbeidet.
- Fortsette arbeidet i nettverksgruppene, videreutvikle rutiner og systemer, samt fortsette å etterspørre arbeidet med vurdering i kommunens oppfølging med skolene.
- At alt dette som personalet prøver ut er faglig forankret, og få til "spirit" i vfl for varig endring.

Kompetansebygging og erfaringsspredning

Kommunene har valgt ulike modeller for kompetansebygging. De fleste skoleeierne/skolene benytter eksternt fagmiljø, i de fleste tilfellene universitet/høgskole, mens enkelte samarbeider med kompetansesentre, kompetansepersoner eller pedagogisk senter. Mye foregår også på den enkelte skole med bruk av lokale fagpersoner. Det varierer noe hvordan skoleeier og skolene har lagt opp møter og arbeid i nettverkene. Flg. møteplasser er nevnt:

- oppstartsamlinger
- nettverkssamlinger for skoleledere
- samlinger for skoleledere og ressurspersoner
- samlinger for alle lærere i kommunen
- samlinger for ressursgrupper
- ressurspersoner som veileder skoler og team
- fagdager med eksterne veiledere
- dialogkonferanser for skoler

For å illustrere mangfoldet er på den ene siden skoleeiere i en region registrert i nettverk mellom kommunene, og kompetanseutviklingen er forankret hos skoleeierne. På den andre siden har skoleeiere gitt skolene stor frihet i kompetanseutvikling. Enkelte skoler deltar på konferanser og studiereiser, mens andre har intern kursing.

Stort sett gis det gode tilbakemeldinger på kompetansehevede tiltak, både kurs og nettverksarbeid. I noen tilfeller rapporteres det om ujevn mottakelse på noen eksterne fagmiljøer og i ett tilfelle ble samarbeidet brutt da personen ikke forholdt seg til forskriften. I en region nevnes spesielt at nettverk med skoleledere og ressurspersoner

fungerer svært godt. En kommune gir eksempel på hvordan de dokumenterer utvikling. De ba skolene fylle ut skjema om egen vurderingspraksis. Samme skjema vil bli fylt ut underveis i prosessen for å se om det er endringer i skolens vurderingspraksis. En skoleeier beskriver dialogkonferanser som en suksess og at disse har hatt et høyt faglig nivå og vært med på å skape motivasjon og fremdrift i satsingen.

Utfordringer

Det blir nevnt av flere at skoleutvikling og praksisendring er tidkrevende prosesser og at endring av vurderingspraksis og vurderingskultur krever tålmodighet. Eksempler på hvordan skoleeier og skoler har jobbet med eventuelle utfordringer eller hindringer:

- Å jobbe systematisk mot felles forståelse og mot et felles vurderingsspråk er en god strategi.
- En kommune har satt én time pr måned der kommunens ressursperson møter kommunalsjef og rektor.
- Det jobbes aktivt med å synliggjøre oppgavene i virksomhetsplanene for å tydeliggjøre prioriteringen.
- Skoleeier ser at det bør utvikles systemer mellom skolene for å sikre lik vurderingspraksis i tråd med forskriften.

Utfordringer eller hindringer på skoleeiernivå som blir nevnt:

- De fleste skoleeierne oppgir at de ser behovet for å få vurdering opp på systemnivå.
- Organisering av felles samarbeidstid mellom skolene til nettverksarbeid.
- Det er en utfordring å holde det positive trykket og motivasjonen oppe.
- Å bevilge penger til videre satsing utover deltakelse i den nasjonale satsingen og for å spre erfaringer til andre skoler i kommunen.
- Å spre god praksis til andre skoler i kommunen.
- Det er ikke alle skolene som tar like godt tak i satsingen.
- Geografisk avstand er spesielt utfordrende for regionale nettverk.
- Det er vanskelig for skoleeierne å få tid til å være med på samlingene.

Utfordringer eller hindringer på skolenivå som blir nevnt:

- Å legge til rette for at den teoretiske overbyggingen blir forankret i praksis.
- Å skape et felles språk og en felles forståelse for vurdering.
- Tidsklemma er en utfordring, det er viktig at det settes av nok tid til utviklingsarbeid.
- Prioritere og sortere ut utviklingsarbeid som kommer elevene til gode.
- Å få rektor ordentlig med og engasjere lærerne.
- God kommunikasjon med foreldregruppen er krevende men nødvendig.
- Flere skoler ser nødvendigheten av å etablere gode systemer og strukturer for dokumentasjonsarbeid innenfor de tidsrammene de har til rådighet.
- Det tar tid å involvere alle lærerne på skolen.

Annet

I rapportene fra kommunene i en region framkommer det stor entusiasme for endring av vurderingspraksis og arbeid med vurdering for læring. Ressurspersonene forteller at de møter lite motstand, og at de har stor støtte hos skolelederne. I en kommune mener skoleeier og skoleledergruppen at dette er det beste prosjektet de har hatt noen gang. Flere rapporterer at det er stor endringsvilje blant lærerne. Interessant er det også at satsningen lett kan ses i sammenheng med andre fokusområder som klasseledelse, relasjonskompetanse, auka læringsutbytte (ALU) og SKUP (skole- og kommuneutviklingsprosjekt).

Tre skoler i en kommune har gjennomført Ståstedsanalysen. Det er første gang denne har vært gjennomført ved skolene i denne kommunen. Dette har vist seg nyttig, og rektorene har gitt tilbakemelding om at de gjennom analysen har fått verdifull informasjon.

Det blir også nevnt at arbeidet med læreplaner i fag tar tid. Det vises til dels uklare og vage kompetansemål i fagene. Skolegruppene legger mye arbeid i å tolke og dele opp kompetansemål i læringsmål som er konkrete og forståelige for elevene. Det er derfor et ønske om nasjonal gjennomgang og endring av kompetansemålene.

Råd til Fylkesmannen og Utdanningsdirektoratet

Skoleeierne ble invitert til å gi råd til Fylkesmannen og direktoratet. Ikke alle hadde råd å gi, men følgende ble rapportert:

- Knappe tidsfrister – kunne med fordel hatt en romsligere tidsplan.
- Flertallet nevner at satsingen har for kort tidsperspektiv og de ønsker at Udir følger deltakerskolene over en lenger periode (2-3 år), noen, men ikke alle nevner behov for midler i en eventuell forlengelse.
- Enkelte skoleeier nevner at det er viktig at skoleeier og skoler får tilstrekkelig kompetanse og god tid til utprøving for at endringen skal feste seg. Det må derfor gis muligheter til å søke nasjonale etterutdanningsmidler til det videre arbeidet.
- Et nettverk har på eget initiativ utvidet prosjektperioden til 2 år.
- Et fylke nevner at det er uheldig at FK og kommuner i samme fylke er i ulike puljer – dette gjør samarbeid mellom grunnskole og vgo vanskelig. I framtiden kan dette med fordel samkjøres.
- Flere av kommunene i en region bemerker at de faglige temaene knyttet til vurdering var vektlagt i for liten grad ved oppstarten av samlingene for ressurspersonene. Nettverksteori var bra, men det som ble presentert, ble for mye og for likt.
- For noen er det også ønskelig at flere kan delta på noen av samlingene til direktoratet. Det er et poeng og avgjørende for å lykkes at så mange som mulig blir engasjert og får høre faglige temaer, som for eksempel Gordon Stobarts forelesninger.
- En kommune spiller inn at oppstartstidspunkt og lengde må vurderes. Deres erfaring er at det beste er at prosjekter planlegges på våren og startes opp ved skolestart. Implementeringsperioden bør strekke seg over to skoleår. Dette tar høyde for at endringsarbeid tar tid.